

KERKELIJK WEEKBLAD VAN
DE GEREFORMEERDE GEMEENTEN

AAMBINDER

De gouden keten van het heil [p.4]

Gereformeerde Gemeente Delft

12/11/2015
jaargang 94

nr **07**

In 1948 ontstaat er in Delft een afdeling van de Gereformeerde Gemeente te Den Haag. Na ruim anderhalf jaar in verschillende gebouwen bijeen te zijn gekomen, valt in 1949 het besluit om het pand Oosteinde 175 aan te kopen en dit tot kerk te verbouwen. Genoemd pand is tot 1928 in bezit geweest van de bekende Delftse aardewerffabriek

'De Porceleyne Fles'. Op 23 december 1949 neemt ds. L. Rijksen het nieuwe kerkgebouw (met 120 zitplaatsen) officieel in gebruik. Op 21 oktober 1954 volgt de instituering tot zelfstandige gemeente. In 1994 wordt de kerkzaal vrijwel volledig vernieuwd. De gemeente is vacant. Het aantal leden en doopleden bedraagt 51.

Dwalende schapen

De Heilige Geest laat de profeet Jesaja zien, dat de Messias zal komen. Jesaja beschrijft ook hoe de Heilige Geest in de harten van zondaren zal werken: verootmoediging en verwondering.

Wij dwaalden allen als schapen, wij keerden ons een ieder naar zijn weg; doch de HEERE heeft onzer aller ongerechtigheid op Hem doen aanlopen. Jesaja 53:6

ds. M.J. van Gelder,
Geldermalsen

Met diepe schaamte en berouw wordt hier door het volk des Heeren schuld beleden. En met grote verwondering mag het spreken over het heil des Heeren. Hoe dwaalden zij als schapen vóór zij bekeerd werden tot de Herder en Opziener der zielen, Jezus Christus (1 Petr. 2:25). Dat dwalen was in het paradijs begonnen met een altijddurende afwijking, steeds verder van God af, het eeuwig verderf tegemoet. Ja, zij keerden zich af van God, van Zijn wet en Zijn inzettingen. Zij verlieten een goeddoend God, zoals de verloren zoon wegtrok van zijn vader. De weg des vredes niet gekend; geen vreze Gods voor de ogen. De brede weg, die ten verderve leidt! De kudde moet omkomen onder het rechtvaardig oordeel van God.

Maar wat lezen we nu? Wat mag - op Gods tijd - een in zichzelf verloren volk in het

uur der minne ervaren? "Doch de HEERE heeft ons aller ongerechtigheid op Hem doen aanlopen." Wie is die Hem? Het is Jezus, de Zoon des Vaders, Die met Zijn hart borg wilde worden tot voldoening aan Gods eisen. Hij wilde voor Zijn schapen, de gegebenen van de Vader, Zijn leven geven, opdat Hij hén het eeuwige leven zou kunnen geven. O, die stroom van ongerechtigheden, al de walgelijkheid en schuld der zonde heeft de Vader op Hem doen aanlopen. Hij werd erdoor bedolven. Hij, Die geen zonde gekend heeft, werd tot zonde gemaakt. "Mijn ziel is geheel bedroefd, tot de dood toe." Hij gaat die last wegdragen op Golgotha's kruis. Hij de dood en de dwalende schapen het leven. Hij de hel en zij de gelukzaligheid.

Hij zoekt ze Zelf op!

Nadat de goede Herder Zijn leven heeft gegeven, is Hij opgestaan. Nu roept Hij Zijn schapen bij name. Hij zoekt ze op, hoe ver ook afgedwaald. Ja, liggende in hun doodstaat. Nooit zouden die schapen uit zichzelf willen of kunnen terugkeren. "Ziet, Ik, ja Ik zal naar Mijn schapen vragen, en Ik zal ze opzoeken" (Ezech. 34:11). Hij wekt ze op uit hun doodstaat, doet hen hun dodelijk gevaar, hun diep rampzalige staat kennen. Hij zendt Gods wet in het geweten, die hun schuld, veroordeling en dood doet gevoelen. Hij verwekt de droefheid naar God, die een onberouwelijke bekering werkt tot zaligheid. Daar ligt nu het gewonde schaap. Hoor het kreunen: "Och Heere, och wierd mijn ziel door U gered!" Daar is Hij, de Herder. Hij legt het schaap op Zijn schouders, verblijd zijnde. En dat schaap maar wenen,

In dit nummer

4 De gouden keten van het heil [1]

8 De taal der bevinding [13]

9 Het merg van het Evangelie [5]

2 Dwalende schapen
3 Het Schatboek [44]
5 Vier eeuwen catechismusprediking [3]
6 Orgaandonatie en naastenliefde [6]
7 Even maar...
10 Sabbatsrust op zondag [16]
11 Boekaankondigingen
11 Kerknieuws
12 Berichten
13 Kerkdiensten
20 Wat stond er in het heilige der heiligen na de verwoesting van de tempel?

Het Schatboek [44]

Zondag 42: Het achtste gebod: Gij zult niet stelen

van vreugde, van schaamte en van verwondering! Hoe dierbaar is nu Jezus, Die niet alleen de Herder is, maar ook het Lam, Dat de zonde van Zijn volk wegdraagt.

Wij dwaalden allen als schapen, wij keerden ons een ieder naar zijn weg, doch de HEERE heeft ons aller ongerechtigheid op Hem doen aanlopen. "Want ook wij waren eertijds onwijs, ongehoorzaam, dwalende, menigerlei begeerlijkheden en wellusten dienende, in boosheid en nijdigheid levende, hatelijk zijnde en elkander hatende. Maar wanneer de goedertierenheid van God, onze Zaligmaker, en Zijn liefde tot de mensen verschenen is, heeft Hij ons zalig gemaakt" (Titus 3).

Hij, Die geen zonde gekend heeft, werd tot zonde gemaakt. "Mijn ziel is geheel bedroefd, tot de dood toe." Hij gaat die last wegdragen op Golgotha's kruis. Hij de dood en de dwalende schapen het leven. Hij de hel en zij de gelukzaligheid.

God heeft een volk, dat het wonder niet op zal kunnen! En dwalen zij nu nooit meer af? Ach: "gelijk een schaap heb ik gedwaald in 't rond, dat onbedacht zijn herder heeft verloren; ai, zoek Uw knecht...." En dan zoekt Hij ze weer. Eindeloos. Hij heeft hen lief tot het einde. God heeft een volk, dat het wonder niet op kan: "Mijn God, U zal ik eeuwig loven, omdat Gij het hebt gedaan."

Uit: Zondag 42;
HET SCHATBOEK,
Z. Ursinus, deel 2;
Gebr. Koster,
Barneveld 2014

Het gebod

In dit gebod wordt verordend dat eigendomsrechten onderscheiden worden, anders gezegd, dat ieder zijn eigen goederen bezit. Het doel waartoe dit gebod is ingesteld, is het behoud van goederen of bezittingen, die God aan een ieder tot levensonderhoud geschonken heeft. Want als wij niet mogen stelen, behoort een ieder zijn eigen goederen te bezitten. Dus verbiedt God hier alle bedrog, kwade praktijken en listen waardoor de goederen van de naaste gekort of verminderd, en de eigendomsrechten aangetast worden. Daartegenover gebiedt Hij alle deugden waardoor de goederen van onze naaste behouden en bevorderd worden.

Wat God verbiedt

De eerste is zulk een soort grove diefstal, die de overheid straft. De tweede is de diefstal die onder de naam van handel, koopmanschap of iets anders plaatsvindt, waarmee de naaste in zijn goed tekortgedaan wordt.

De derde is de diefstal waarmee wij dieven van ons eigen goed worden, door het gierig bij ons te houden of nutteloos te verkwisten zonder de naaste ermee te helpen.

Wat God gebiedt

In het antwoord wordt ons geleerd dat hier door God met name twee dingen geboden worden: Wij moeten aan onze naaste de werken der liefde betonen, en onze plicht en roeping nauwgezet behartigen. De deugden van beide zullen we wat uitgebreider verklaren.

Evenredige rechtvaardigheid neemt volgens rechtvaardige wetten gelijkheid in maat, gewicht en waarde in acht bij contracten en bij het verkrijgen en uitwisselen van goederen.

Tevredenheid is tevreden zijn met de tegenwoordige goederen, die rechtvaardig verkregen zijn. Armoede en andere ongemakken kalm dragen. Niet de goederen van een ander of onnodige goederen najagen.

Getrouwheid is een deugd die erin bestaat dat wij de schade aan het goed van een ander verhoeden en ons inspannen om die af te wenden. Graag en nauwgezet ons beroep uitoefenen, om onszelf en de onzen van het noodzakelijke te voorzien en ook aan anderen te kunnen meedelen.

Milddadigheid deelt in alle redelijkheid uit aan de behoeftigen. Anders gezegd: ze is een deugd waardoor we anderen onze middelen meedelen, zonder daartoe door burgerlijke wetten verplicht te zijn, waar, aan wie, wanneer en hoeveel nodig is, en waardoor we het midden houden tussen verkwisting en gierigheid.

Herbergzaamheid of gastvrijheid is een vorm van milddadigheid waardoor wij vreemdelingen en gasten, en vooral degenen die om de belijdenis van de ware leer in ballingschap leven, oprechte welwillendheid en andere diensten van herbergzaamheid bewijzen. Anders gezegd: het is weldadigheid tegenover vreemdelingen, en vooral tegenover christenen die vanwege hun godsdienst in ballingschap zijn, of vanwege de waarheid en de belijdenis genoodzaakt zijn in het buitenland te vertoeven.

Spaarzaamheid is een deugd waardoor wij alle onnodige uitgaven vermijden, en de goederen die we op de rechte wijze verworven hebben, bewaren tot nut van onszelf en de onzen. Wie niet spaarzaam is, kan niet milddadig zijn, en wie niet milddadig is, kan niet spaarzaam zijn.

Soberheid of matigheid is een huishoudelijke deugd, als we de goederen die we op de juiste wijze verworven hebben, goed en nuttig besteden aan nuttige en noodzakelijke dingen.

De gouden keten van het heil [1]

De eerste schakel: verkiezing

Van de keten van het heil kan geen schakel gemist worden.

Er is een prachtige uitdrukking in de Dordtse Leerregels waar we vaak overheen lezen. In de Verwerping der dwalingen, bij hoofdstuk één, spreekt onze belijdenis over “de gulden keten van onze zaligheid”.

ds. C. Sonneveld,
Krabbendijke

Zij die geloven in een vrije wil, verbreken deze keten. Ze maken haar stuk. Die keten kan echter niet gebroken worden: ‘Want Die Hij tevoren gekend heeft, die heeft Hij tevoren ook verordineerd den beelde Zijns Zoons gelijkvormig te zijn, opdat Hij de Eerstgeborene zij onder vele broederen. En die Hij tevoren verordineerd heeft, dezen heeft Hij ook geroepen; en die Hij geroepen heeft, dezen heeft Hij ook gerechtvaardigd; en die Hij gerechtvaardigd heeft, dezen heeft Hij ook verheerlijkt’ (Rom. 8:29-30).

De gouden keten van het heil overspant alle eeuwen. Aan de ene kant is zij vastgemaakt in Gods eeuwige raad; aan de andere kant in de eeuwige heerlijkheid. Van deze gouden keten kan geen schakel gemist worden. Vijf schakels worden er genoemd in Romeinen 8: uitverkiezing, roeping, rechtvaardigmaking, heiligmaking en heerlijkmaking. In vijf artikelen staan we stil bij deze schakels. We leggen er Bunyan’s “Christenreis

naar de eeuwigheid” naast. In dit bekende boek kunnen we zien hoe de Heere Zijn kinderen leidt. “De gulden keten van onze zaligheid” (ook wel genoemd “de orde des heils”) komt er helder in naar voren. Laten we, al lezend, ook ons hart er maar naast leggen!

Bunyan

De dappere ketellapper uit het dorpje Elstow tekent de weg van een pelgrim die krachtadig geroepen wordt uit de Stad Verderf en na veel omzwervingen ingaat door de Enge Poort. Hij raakt zijn zware last pas kwijt als hij bij de kruisheuvel mag opblikken tot de stervende Zaligmaker. Door de kracht van de Heilige Geest leert hij ook de weg der heiligmaking bewandelen. Gered uit duizend gevaren, komt hij ten slotte aan in het hemelse Jeruzalem. Daar mag hij eeuwig die God grootmaken Die hem had verkoren vóór de grondlegging der wereld en liefgehad met een eeuwige liefde. Het is waar dat John Bunyan in zijn “Christenreis” weinig zegt over de uitver-

kiezing. Dat is ook niet zo verwonderlijk. De pelgrimstocht van Christen begint immers niet in de hemel maar in de Stad Verderf. We weten echter dat Bunyan vast geloofde in de predestinatie, zowel in de verkiezing als in de verwerping. Aan het laatstgenoemde onderwerp heeft hij zelfs een compleet boek gewijd (“Reprobation Asserted”). Bunyan was niet karig als het ging over de nodiging van het Evangelie. Maar wie meent dat deze Engelse prediker wars van dogmatiek was, moet zijn boek over de eeuwige verwerping maar eens lezen.

Paulus

Bunyan heeft de Schrift mee als hij over deze zaken schrijft. Ook Paulus heeft de waarheid van de uitverkiezing krachtig beleden. De twee verzen over de gouden keten van het heil vormen daarvan het sprekende bewijs. De apostel laat hier zien dat God de Zijnen ‘tevoren gekend heeft’ en hen ook ‘tevoren verordineerd heeft’. Nu is de uitverkiezing geen gemakkelijk onderwerp. Je kunt er heel verkeerd mee omgaan. Je kunt er lijdelijk van worden (‘God moet het doen’) of jezelf een valse hoop aanpraten (‘Als ik uitverkoren ben, kom ik er tóch wel!’). Er zijn ook mensen die er niets van moeten hebben. Volgens hen kan je nog wel iets aan je zaligheid toevoegen. Je moet het in ieder geval zelf willen. Als ze horen spreken over soevereine genade, worden ze boos. Het is ook geen wonder. De leer van de uitverkiezing laat geen spaan van de mens heel.

Vijand van eigen zaligheid

Hoe gaan wij ermee om? Branden we van vijandschap als we horen dat er een uitverkiezing is? Gaan we aan het redeneren? Of komen we ermee op onze knieën terecht? Eén ding is zeker: als er geen uitverkiezing was bleef de hemel leeg! Dan was Christen rustig in de Stad Verderf gebleven. De mens van nature kan zichzelf niet verlossen. Hij wil niet eens verlost worden. Kortom, hij is een vijand van zijn eigen zaligheid.

Hebben we zo al eens naar de uitverkiezing gekeken? Door deze waarheid wordt God op het hoogst verheerlijkt en de zondaar op het diepst vernederd, maar hier is ook troost voor verslagen harten. Als God niet de Eerste en de Laatste was, zou het voor eeuwig kwijt zijn. Dan zou heel die gouden keten in de lucht hangen. Maar gelukkig, er is hoop voor onwaardigen, ja voor tobbers die de vijandschap in hun eigen hart waarnemen. Hoop vanwege Gods vrijmachtig welbehagen!

(wordt vervolgd)

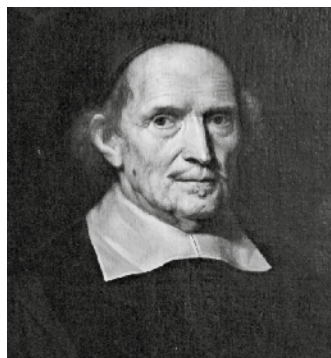
Vier eeuwen catechismusprediking [3]

De ene Heidelbergse Catechismus wordt heel verschillend uitgelegd. Dat is de conclusie die dr. W. Verboom trekt in zijn boek "Kostbaar & breekbaar". Volgens hem is er een uitleg die in het spoor van de Heidelberger gaat, maar ook een prediking die dit spoor verlaat. Ook de prediking van verschillende oudvaders en die van ds. G.H. Kersten valt in de laatste categorie, zo stelt Verboom.

ds. J.M.D. de Heer,
Middelburg

ds. G.H. Kersten
en G. Voetius

In zijn 'Woord vooraf' benoemt Verboom een punt dat niet eenvoudig is en waar we tegenaan kunnen lopen. De ene Catechismus wordt zo verschillend uitgelegd. Verboom vindt dit boeiend, maar velen zullen het verwarrend vinden. Soms is die verwarring niet nodig, omdat het over accentverschillen gaat. Daardoor kunnen er *schijnbare* tegenstrijdigheden in de prediking zijn. Deze zijn er ook rond de verhouding geloof en werken in de brieven van Paulus en Jakobus. Daarover is al heel wat getwist. Nuttiger is het om met onze kanttekenaren de wezenlijke overeenstemming tussen deze brieven aan te wijzen.

De accenten die Paulus en Jakobus legden, werden mede bepaald door de tegenstanders tegen wie ze schreven. Dat is in de kerkgeschiedenis zo gebleven. In de tijd van de Reformatie waren er de Wederdopers, een eeuw later de remonstranten. Dat heeft invloed op de accenten die in de geloofsleer en de prediking worden gelegd. Er kunnen ook accentverschillen zijn die te

maken hebben met de geestelijke leiding die een uitlegger van de Bijbel ontving. Als we hiervoor oog hebben, hoeven we niet verward te zijn door zulke verschillen.

Wezenlijke verschillen

De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat Verboom in zijn boek niet spreekt over accentverschillen, maar dat hij wezenlijke verschillen ziet in de prediking over de Catechismus. Het eerste spoor, van de oudvader J. Bastingius tot en met de gereformeerd-vrijgemaakte predikant B. Holwerda, is in zijn ogen het juiste; het spoor van Gisbertus Voetius tot ds. G.H. Kersten wijkt van dit goede spoor af.

Nu vertellen we geen geheim dat de gereformeerd-vrijgemaakte prediking inderdaad behoorlijk verschilt met de prediking in onze gemeenten. De vrijgemaakten hebben een uitgesproken vorm van een drieverbondenleer. De gemeente is dan een verbondsgemeente die deelt in Gods beloften van genade en vergeving. In het geloof beantwoordt de mens deze beloften en is er zo zeker van een kind van

God te zijn. Juist ds. Kersten waarschuwde zo vaak en zo indringend tegen deze prediking. In de leer van de drie verbonden zag hij een groot gevaar, die, zo schreef hij 'vele zielen voor de eeuwigheid dreigt te misleiden en de kerk van haar fundament af te stoten'.

Verwarring

Het lastige is ondertussen dat zowel ds. Holwerda als ds. Kersten voluit in het spoor van de Heidelberger zegt te staan. Dat geeft verwarring! Ook A. Kuyper stond met zijn leer van de veronderstelde wedergeboorte voluit in het spoor van de Heidelberger en een oudvader als Voetius, zo vond hij. Is de Catechismus vatbaar voor een heel verschillende, ja tegenstrijdige uitleg? Of gaan mensen met de belijdenisgeschriften aan de haal? Om deze reden is het boek van Verboom nuttig tot waarschuwing. Halen we onze overtuiging uit de Catechismus of leggen we die aan het leer- en troostboek op? Het is zelfs mogelijk om onbewust af te wijken van de Heidelberger.

Toetssteen

Het wordt daarom tijd om de hoofdconclusie van Verboom te beoordelen. Drie zaken moeten we onderzoeken. In de eerste plaats staan we stil bij de toetssteen die het boek "Kostbaar & Breekbaar" aanlegt. Dat lijkt eenvoudig te zijn. Die toetssteen is immers de Catechismus? Toch is hier meer over te zeggen. Ook Verboom legt de Heidelberger op een bepaalde manier uit. Is het de Catechismus zelf die toetssteen is, of de uitleg van Verboom van de Catechismus?

De tweede vraag is op welke wijze de toetssteen wordt aangelegd. Wanneer komt een verklaring met de Catechismus overeen? Is het mogelijk dat bepaalde elementen die kort en niet zo uitdrukkelijk in de Heidelberger worden benoemd later uitvoeriger worden verklaard, zeker als er nieuwe dwalingen opkomen? Naar onze overtuiging is het antwoord op de laatste vraag bevestigend. Ook dan staat een verklaring in de lijn van de Catechismus. In de derde plaats staan we stil bij de twee lijnen die Verboom in zijn boek tekent. Zijn er inderdaad twee min of meer tegen-gestelde wijzen waarop de Catechismus wordt uitgelegd? Passen alle auteurs in de twee lijnen die Verboom tekent? Bij dit alles mogen we ook de vraag stellen naar Verbooms eigen uitleg van de Catechismus. Is dat de lijn waarin de stukken uit de Catechismus evenwichtig worden verwoord en voluit functioneren?

(wordt vervolgd)

Orgaandonatie en naastenliefde [6]

ds. A. Schreuder,
Rijssen

In dit laatste artikel wil ik puntsgewijs de belangrijkste aspecten, die bij de bezinning op postmortale orgaandonatie aan de orde moeten komen, bespreken.

Orgaandonatie moet altijd gebeuren op *vrijwillige* basis. Dit neemt niet weg dat de overheid, in verband met het tekort aan donororganen, mag vragen van zijn burgers om zich erop te bezinnen om zich wel of niet als donor te laten registreren. De voorlichting moet eerlijk en zuiver zijn en mag niet gepaard gaan met het uitoefenen van morele druk.

We moeten voorzichtig zijn om orgaandonatie te snel en te nadrukkelijk als een daad en gebod van naastenliefde te bestempen. Dit gebod zou dan namelijk iedereen gelden. Dit betekent niet dat we onze verantwoordelijkheid moeten ontlopen door er niet over na te denken. De beslissing om wel of niet te doneren is een

De medische wetenschap maakt veel mogelijk.

gewetensbeslissing die ieder voor Gods aangezicht moet verantwoorden. Daar past geen opgelegde norm bij. Een gewetensbeslissing houdt in dat, in eenzelfde situatie, de ene persoon tot een andere beslissing kan komen dan de andere. En het betekent ook dat er geen waardeoordeel van goed of fout aan de beslissing verbonden mag worden. De kerk doet daarom ook geen uitspraak over voor of tegen orgaandonatie. Wel is de kerk geroepen om handreiking te doen om het geweten te vormen, zodat leden een weloverwogen, persoonlijke beslissing kunnen nemen.

Wel consequent zijn

Als iemand op principiële gronden *in het algemeen* postmortale orgaandonatie te allen tijde afwijst, houdt dat ethisch gezien in dat hij ook te allen tijde het accepteren van gedoneerde organen afwijst. Het kan niet zo zijn dat iemand wel geneegen is om een donororgaan te accepteren en tegelijkertijd een tegenstander is van orgaandonatie in het algemeen. Bij het accepteren van een donororgaan moeten we ons realiseren dat we daarmee impliciet een uitspraak doen dat doneren geoorloofd is. Daarom moeten we ook voorzichtig zijn om orgaandonatie in het algemeen af te wijzen.

Wederkerigheid

Het lijkt in tegenspraak met het voorgaande als we ook stellen dat we voorzichtig moeten zijn met het zogenaamde "wederkerigheidsprincipe". Dit houdt in dat iemand die ziek is alleen ontvanger kan zijn als hij zelf ook bereid is donor te zijn. Bij een patiënt die geholpen is met orgaandonatie moet op de voorgrond staan dat hij geholpen moet worden. Die hulp mag niet aan voorwaarden gebonden zijn. De hulp die iemand vraagt, staat op de voorgrond en mag niet door bijkomende opvattingen van invloed zijn op wat een arts beslist. Als het wederkerigheidsprincipe tot een algemeen beleidspunt wordt gemaakt, zou dat betekenen dat patiënten bij voorbaat worden ingedeeld in twee groepen. Dan zou de groep die zich vroeger niet als donor heeft laten registreren, nu bij ziekte van zichzelf, uitgesloten worden van het ontvangen van een orgaan. Dit principe van wederkerigheid zou dan als een soort persoonlijke afrekening gaan functioneren.

In de lijn der geslachten

Hersendood

Als overlijdenscriterium geldt tegenwoordig het criterium van de hersendood. Dit criterium sluit niet totaal uit dat er al in 'schemertoestand tussen leven en dood' wordt overgegaan tot het uitnemen van organen. Voor nabestaanden is heel belangrijk dat men zich er goed van laat overtuigen en van vergewissen dat de patiënt echt overleden is.

Dit betekent dat men van de behandelend arts vraagt dat hij het moment aangebroken acht waarop hij de overlijdensverklaring tekent. Als er bij de nabestaanden ook maar de geringste twijfel bestaat, moet men vragen om nog te wachten met het uitnemen van de organen. Niet de vitaliteit van de uit te nemen organen, maar het overlijden van de patiënt bepaalt het moment van donatie.

In de voorgaande artikelen heb ik er al op gewezen hoe principieel dit punt is. In de voorlichting wordt - naar mijn mening - wat te gemakkelijk aan dit heel gevoelige en belangrijke punt voorbijgegaan. Wie beslist om donor te zijn, heeft de plicht om zich er goed van op de hoogte te stellen hoe in werkelijkheid zo'n orgaandonatie plaatsvindt en welke moeilijke beslissingen er dan genomen moeten worden door nabestaanden.

Nuchterheid

De medische wetenschap maakt veel mogelijk. We mogen niet bij voorbaat, uit angst, tegen al het nieuwe "nee" zeggen. Wel moeten we ons altijd blijven afvragen op welke gronden en vanuit welke Bijbelse principes we mee kunnen gaan en "ja" kunnen zeggen tegen wat mogelijk is. Zonder dat we postmortale orgaandonatie afwijzen, moeten we er voor waken dat we ons niet te gemakkelijk laten meenemen met de publieke opinie. Deze publieke opinie brengt heel sterk naar voren dat orgaandonatie een daad is van medemenselijkheid, een goede daad, een daad van naastenliefde, maar gaat daarmee voorbij aan principiële aspecten die voor ons ook het nodige gewicht in de schaal moeten leggen. Laten we de nodige nuchterheid betrachten, ieder zijn verantwoordelijkheid nemen. En laat ieder voor zich komen tot een afgewogen gewetensbeslissing voor Gods aangezicht.

(slot)

U weet toch wel, dat er sprake is van erfzonde, maar niet van erfgenade? Enerzijds de onzalige erfenis van generatie op generatie zoals de eerste doopvraag stelt, dat 'onze kinderen in zonden ontvangen en geboren zijn, en daarom aan allerhande ellendigheid, ja aan de verdoemenis zelf onderworpen zijn...' Anderzijds is het zo waar, dat wij als kinderen des toorns 'in het rijk Gods niet kunnen komen, tenzij wij van nieuws geboren worden'. Persoonlijk weder geboren worden, uit louter genade, is zo nodig. 'Deze genade is God aan niemand schuldig', belijden onze Dordtse vaders in hoofdstuk 3 /artikel 4,15. 'Want wat zou Hij schuldig zijn degene die Hem niets eerst geven kan... die van zichzelf niet anders heeft dan zonde en leugen'. In de wisseling van de tijden en generaties is deze levendmakende genade echter ook nog mogelijk.

Want even duidelijk leert de Schrift ons, dat het de Heere behaagt zo menigmaal Zich in de lijn der geslachten te verheerlijken. De God van Abraham wilde ook de God van Izak zijn, en zelfs - onbevattelijk - de God van Jacob. We lezen dit zo vaak in het Oude Testament. 'Heere, Gij zijt ons geweest een Toevlucht van geslacht tot geslacht', zo begint Mozes zijn gebed in Psalm 90. Voordat hij de vergankelijkheid en broosheid van het leven belijdt, roept hij de God der geslachten zó aan. Het is één van de rijke getuigenissen van de kinderdoop, dat de HEERE Zijn genadewerk wil bevestigen van kind tot kind. Daarom zingen we bij deze gelegenheid ook graag Psalm 105:5. Want daarin wordt voor alle tijden dit helder verwoord. Maar ook Paulus weet hiervan. Wanneer hij schrijft over drie generaties, die de Heere mogen kennen en vrezen.

Aan het einde van zijn leven schrijft hij uit de gevangenis aan zijn bange, jonge broeder Timótheüs: 'Als ik mij in gedachtenis breng het ongeveinsd geloof, dat in u is, hetwelk eerst gewoond heeft in uw grootmoeder Loïs en uw moeder Euníce; en ik ben verzekerd dat het ook in u woont (2 Tim. 1:5). Hier is dus ook in het Nieuwe Testament sprake van Gods genadewerk in de lijn der geslachten. De genade van 'het ongeveinsd geloof'. Daarvan wordt zo eenvoudig gezegd: 'dit wist de apostel uit de menigvuldige ervaring van zijn oprechtheid' (kanttek. 11). Wat bond de generaties dus samen? De oprechtheid voor God en mensen. Waar gemaakt door God en voor God, blijkend uit handel en wandel. Blanke oprechtheid, in woorden en daden. Meer Godsvreze dan mensenvrees. Meer uit op Gods gunst dan op mensengunst: niet draaien, toneel spelen, veinzen. Letterlijk staat er dat dit geloof was komen wonen. Het was er dus van nature niet. Het was komen wonen in het hart van oma Loïs, van wie we verder niets weten. Maar dit getuigenis is genoeg! Echter, moeder Euníce was ook oprecht gemaakt. Ze was met een heiden getrouwd. Ze kon haar jongen weliswaar niet laten besnijden. Maar toch mocht Timótheüs 'van kinds af de heilige Schriften weten die wijs kunnen maken tot zaligheid, door het geloof dat in Christus Jezus is' (3:15). De overdracht van deze Schriften waren blijkbaar de aanhoudende zorg van oma en moeder. Want dat is het enige middel voor de genade in de lijn der geslachten. Dat laat de HEERE niet ongezegd. Van u ook? En waar zijn trouwens hierbij de vaders?

v. A.

De taal der bevinding [13]

Wel vrijlaten, niet loslaten

God is van eeuwigheid. Gods deugden en eigenschappen zijn dus ook van eeuwigheid. Ja, al Zijn besluiten zijn van eeuwigheid. Hij is vrijmachtig. Hij is soeverein. In "De Gereformeerde Dogmatiek" schrijft ds. G.H. Kersten, als het gaat over de eigenschappen der predestinatie: 'In de allereerste plaats is de voorverordining een in het Wezen Gods inblijvende daad Zijner soevereiniteit' (deel 1, blz. 164).

ds. J. Schipper,
Leerdam

Daarbij haalt ds. Kersten een tekst aan uit de brief aan de Romeinen: 'Of heeft de pottenbakker geen macht over het leem, om uit denzelfden klomp te maken het ene een vat ter ere, en het andere ter onere?' (Rom. 9:21). Derhalve, zo vervolgt ds. Kersten, ligt de oorzaak van verkiezing en verwerping niet in het schepsel. Alle bewegende of voorwaardelijke oorzaken buiten God zijn hier ten enenmale uitgesloten.

Bron van vertroosting

In het bovenstaande gaat het over het veel besproken en helaas ook veel bestreden leerstuk van de predestinatie. Als het daarover gaat, hoor je weleens zeggen dat het dus niet uitmaakt hoe je leeft. Kersten geeft op die tegenwerping een duidelijk antwoord (o.a. in "Korte lessen over Kort Begrip"): 'Gods besluit geeft geen vrijbrief tot zondigen. God heeft ook de *middelen* besloten die tot volvoering van Zijn welbehagen dienen. De verwaarlozing daarvan zal ons oordeel verzwaren. Bovendien is

Gods besluit voor ons verborgen'. Op grond van het laatste en met het oog op het misbruik dat velen ervan maken, volgt er weer een vraag: 'Maar kunnen we dan niet beter van de leer der predestinatie zwijgen?' Kersten schrijft: 'Nee, gewis niet. Gods Woord zwijgt er niet over. (...) Bovendien dient de predestinatie om Gods soevereiniteit te verheerlijken en de mens op het allerdiepste te vernederen. Ook ligt in de voorverordining de diepste grond van de zaligheid. De leer van de predestinatie is de bron van vertroosting voor Gods volk. Daarom zal dat volk zich erin verblijden met een onuitsprekelijke vreugde'.

Lazarus

In het licht van het bovenstaande (verkiezing en verantwoordelijkheid) horen we weleens de uitdrukking dat we enerzijds God moeten vrijlaten, anderzijds Hem niet moeten loslaten. Aan de zijde van de mens zijn er geen rechten en God is ons niets verplicht. Maar Hij wil nog vanuit Zijn gron-

deloze barmhartigheid genadig zijn in Christus. Daar wil Hij wel om gevraagd zijn.

Als Lazarus ernstig ziek wordt, verkeren Martha en Maria in grote zorgen. Dan zenden zij een boodschap tot Jezus: 'Heere, zie, dien Gij liefhebt, is krank' (Joh. 11:3b). Dit is een opvallende boodschap. Ze vragen dus niet of Jezus snel wil komen om hem te genezen. Nee, zij belijden in de naam 'Heere' Zijn soevereiniteit. Eigenlijk zeggen ze: 'U kent Lazarus. Hij is Uw eigendom. U hebt hem gekocht. U hebt hem vrijgemaakt. U mag doen met het Uwe wat U behaagt. Lazarus is eerst van U en dan pas van ons'. Zo mogen ze de Heere vrijlaten. Maar tegelijk kunnen ze Hem niet loslaten. Want in de naam 'Heere' belijden zij ook hun geloof in Zijn almacht: 'Hij kan, en wil, en zal in nood, zelfs bij het naad'ren van den dood, volkomen uitkomst geven'. U ziet het in de geschiedenis van de stervende Lazarus: Hem vrijlaten en toch niet loslaten!

De Kananese vrouw

Wat zien we dit ook helder terug in de geschiedenis van de Kananese vrouw. Ze blijft maar aanhouden: 'Heere, Gij Zoon Davids, ontferm U mijner!' Even later wordt haar gebed nog korter en nog indringender: 'Heere, help mij!' En als de Heere dan geantwoord heeft dat het niet betamelijk is het brood der kinderen te nemen en de hondkens voor te werpen, stemt ze toe. Ze heeft immers geen rechten en de Heere is vrij. Ze kan geen aanspraak maken op hetgeen voor Zijn volk is weggelegd. Ze zegt: 'Ja, Heere'. Ik ben een buitenstaander. Ik heb geen recht op dat kinderdeel. Ik ben maar een hondke. Maar dan laat ze direct daarop volgen dat kleine woordje 'doch': 'Doch de hondkens eten ook van de brokskens die er vallen van de tafel hunner heren' (Matth. 15:27). Wat een kostelijke gestalte! Wat een boetvaardige ootmoed! Wat een dierbaar getuigenis! Als een onwaardige bedelend om een kruimel genade. Als een alles verbeurd hebbende zondares, maar Hem niet te kunnen missen: 'Ik zal U niet laten gaan, tenzij dat Gij mij zegt'. *Wel vrijlaten, maar niet loslaten!* En toen mocht het waar worden voor die Kananese:

*Hij zag van Sion neer,
De woonplaats van Zijn eer,
En hoorde mijn gebeden.*

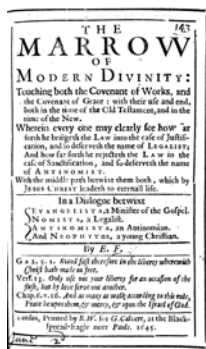

Het merg van het Evangelie [5]

J.H. Madern,
Bergambacht

Nadat we het antinomianisme en het neonomianisme overdachten, willen we in deze aflevering een begin maken met de bespreking van Fishers "Marrow".

W e zagen dat het theologische verschil tussen antinomianen en neonomianen ten diepste bestond in een verschillend verstaan van de wet. Comrie zegt in zijn verklaring van Zondag 4 dat de antinomianen de verplichting van Gods wet ontbonden en dat de neonomianen plaats maakten voor een nieuwe wet met minder volmaakte eisen. God staat niet af van Zijn eis van gehoorzaamheid aan Zijn wet en degenen die dit beweren 'koesteren nog veel ergere gevoelens van Gods recht dan zelfs de duivelen in de hel'. Comrie gruwde van deze dwalingen.

De zuiverheid der Hervorming

Op het titelblad van "The Marrow" staat: 'Rakende zowel het verbond der werken en het verbond der genade, met hun gebruik en einde, zowel in de tijd van het Oude Testament als in de tijd van het Nieuwe. Waarin een ieder duidelijk kan zien hoe de wet in de zaak van de rechtvaardiging wordt gebruikt door hem die de naam draagt van "Legalist". En hoe men de wet verwerpt in de zaak van heiliging en zo de naam draagt van "Anti-nomist". Met de middenweg tussen beide, die door Jezus Christus leidt tot het eeuwige leven'.

Edward Fisher bedoelde met de 'middenweg' de Bijbelse weg ver van de dwalingen van antinomianen (Antinomista) en neonomianen (Legalist). Op het titelblad van het "Merg des Evangeliums" staat: 'Volgens de oorspronkelijke zuiverheid der Hervorming (...)'.

De wet en de rechtvaardiging en heiliging

Trefzeker verbond Fisher de 'wet in de zaak van de rechtvaardiging' met de neonomianen (Richard Baxter) en de 'wet in de zaak van de heiliging' met de antinomianen (Tobias Crisp). Maar ten diepste was met deze dwalingen Gods soevereiniteit in het geding. Dat was en is de diepte van het theologische verschil: God rechtvaardigt de goddeloze en dat betreft de uitverkorenen. Alleen zij zijn naar Gods eeuwig besluit in Christus rechtvaardig voor God. Alleen zij worden in de tijd door de Heilige Geest door het ware geloof Christus ingelijfd en geheiligd. In de eeuwigheid maakte de verkiezing scheiding tussen uitverkorenen en verworpenen en op de aarde maakt het geloof scheiding tussen gelovigen en ongelovigen. Maar hoe functioneert dit in de prediking van Gods Woord?

De prediking

Het antinomianisme en neonomianisme misleidden de hoorders van de prediking. In "The Marrow" heeft Fisher ook aandacht besteed aan de prediking. In het tweede hoofdstuk spreekt hij over

de prediking. Hij doet dat vanuit Markus 16:15: 'En Hij zeide tot hen: Gaat heen in de gehele wereld, predikt het Evangelie allen creaturen'.

Fisher verklaart dit zo letterlijk en zo ruim dat Thomas Boston in zijn aantekeningen bij deze passage van "The Marrow" uitvoerig ingaat op het aanbod van genade in de prediking. Boston wil voorkomen dat de lezer denkt dat Fisher een algemene verzoening leerde. Het is treffend om te lezen dat een Schotse theoloog zoals Boston met klem wijst op de Dordtse Leerregels die in hoofdstuk 2 onderwijzend spreken over de prediking.

Comrie heeft in zijn voorrede bij de Nederlandse vertaling van "The Marrow" uitvoerig geschreven over een 'evangelisch prediker'. We laten dat nu rusten omdat we aan het einde van deze serie op de betrokkenheid van Comrie bij de vertaling van "The Marrow" hopen in te gaan.

Ten diepste was met deze dwalingen Gods soevereiniteit in het geding.

Indeling van het boek

Fisher heeft de "The Marrow" verdeeld in vier hoofdstukken: 1. Van de wet of het verbond der werken. 2. Van de wet des geloofs of het verbond der genade. 3. Van de wet van Christus. 4. Van de gelukzaligheid van het hart of de ware zielenrust.

Fisher citeerde 69 namen van reformatoren en puriteinen om te onderstrepen dat hij met zijn boek niet een nieuwe leer bracht. Hij wilde de weg wijzen naar de beginselen van de Reformatie. Vooral Maarten Luther wordt uit zijn "Galatenbrief" veel geciteerd door Fisher. Zijn tegenstanders voelden zich hierdoor gesteerd in hun mening dat "The Marrow" een antinomiaans geschrift was.

We komen ook de namen tegen van de andere reformatoren zoals Beza, Bullinger en Calvijn, de Heidelbergse theoloog Zacharias Ursinus en puriteinen zoals Goodwin, Gray, Hooker en Perkins. Het boek is geschreven in een samenspraak van vier personen. Evangelista is een dienaar van het Evangelie en beantwoordt vragen van Nomista en Antinomista. Neophytus is de vierde persoon. Hij wordt in het boek getekend als een jong christen die onderwijs ontvangt.

(wordt vervolgd)

N.a.v. "Het merg van het Evangelie; met aantekeningen van Thomas Boston", Edward Fisher, uitg. Brevier, Kampen, ISBN 978 949 158 3667, 428 blz.; € 39,90.

Sabbatsrust op zondag [16]

Voor het genieten van sabbatsrust is een goede voorbereiding nodig, zo zagen we in de vorige aflevering. Net zo belangrijk is een zekere 'nabetrachting'.

Begeef u doordeweeks ook eens onder de prediking.

ds. W.A. Zondag,
Woerden

Het is geen goed teken als we het einde van de zondag als een opluchting ervaren. Als we denken: 'Gelukkig, het is weer (bijna) maandag. Dan mag ik weer gewoon van alles doen.' Dan is de zondagsrust blijkbaar voor ons als een vervelend juk, een hinderlijke last. Er is dan - helaas - geen innerlijk vermaak in de dienst van de Heere.

Hoe anders was dat met David. Hij wilde wel alle dagen van zijn leven in de tabernakel verkeren. 'Deez' ene zaak heb ik begeerd van God, Daar zoek ik naar; dit zij mijn zalig lot! Dat ik, zo lang mij 't levenslicht bescheen, In 's HEEREN huis mocht wonen hier beneên' (Ps. 27:2b, ber.). De dichter van Psalm 84 was zelfs jaloers op de mussen en zwaluwen die dag en nacht in de nabijheid van de altaren mochten zijn. Hij riep het uit: 'Mijn ziel is begerig en bezwijkt ook van verlangen naar de voorhoven des HEEREN; mijn hart en mijn vlees roepen uit tot den levenden God'.

Als dat verlangen (geheel) ontbreekt en de maandag een 'bevrijding' is, geldt van ons dat we óf wel het nieuwe leven in het geheel niet kennen, óf ver van onze

plaats zijn. Justus Vermeer noemt dat het 'goddeloze maandag houden'. Hij schrijft: 'Voorts wordt hier na de sabbat verboden dat goddeloze maandag houden. Dit is een algemeen kwaad onder de arbeidende mensen. Dit misbruikt de duivel en het is zijn instelling, om daags na de door de Heere ingestelde dag, onder de heilige toelating Gods, de goddeloze mens weer geheel af te leiden van hetgeen hij de vorige dag heeft gehoord. Zo bouwt de duivel een kapel, zodra en waar God een kerk opricht. En dit om de zinnen in zijn klauwen te houden. O, als het dan weer maandag is, dan is de mens weer gerust, dan is het weer voorbij' (blz. 340).

Ook de in de vorige aflevering aangehaalde oudvader Van der Kemp wijst (daarom met klem op de noodzaak om 'een behoorlijke nabetrachting te beoefenen'. We lezen in diens catechismusverklaring: 'En daarom zou het goed zijn dat men nadacht waarin men zich had misdragen, opdat men zich verootmoedige. Welke zegen God ons had toegebracht, om het te herdenken, met de reine dieren te herkauwen en tweemaal te horen dat God eenmaal

heeft gesproken. Zo zou men de sabbatszegen en zijn nasmaak behouden, en daarop de gehele week, ja, de gehele leeftijd erten, van zijn boze werken vieren, de Heere door Zijn Geest in ons laten werken, en alzo hier de eeuwige sabbat aanvangen' (blz. 671).

De vraag komt op hoe wij dat 'goddeloze maandag houden' (Vermeer) kunnen tegengaan en de 'behoorlijke nabetrachting' kunnen 'beoefenen' (Van der Kemp). De maandag is toch geen zondag? En niemand wordt toch geroepen om zich (geheel) te onttrekken aan het maatschappelijke leven?

Dat is waar. Wel in de wereld... Hierin moeten wij allen onze taak vervullen, zo getrouw als de engelen in de hemel hun werk doen (HC 49). En toch 'nabetrachting houden....' Jawel, door in de eerste plaats het gehoorde te overdenken. Herlees in dat verband de Bijbelgedeelten waarover werd gepreekt. Lees een Bijbelverklaring (Matthew Henry, Calvijn, de Bijbel met uitleg), of (een catechismuspraak) over de stof op maandagavond of op een andere avond. Leg hetgeen gehoord is in het gebed voor aan de Heere. Stort uw hart uit voor de Heere en leg Hem alles voor van hetgeen die zondag mocht worden gehoord. Smeek de Heilige Geest om de toepassing aan uw hart. Mediteer erover. Dat wil zeggen: thuis in de stoel, op weg naar werk of school, onder het werk of op andere momenten nadenken over hetgeen mocht worden gehoord.

En begeef u doordeweeks ook eens onder de prediking. Eerder zagen wij al (afl. 5) dat Calvijn op veel doordeweekse dagen de kansel beklom. Het bijwonen van de zondagse erediensten vormt het 'minimum'. Calvijn wijst op de zwakheid en de luiheid van mensen die meebrengen dat het nodig is om specifiek die ene dag (de zondag) voor het houden van sabbatsrust voor te schrijven. Want, zo vervolgt hij, 'als wij zo vurig waren voor den dienst Gods als wij moesten zijn, zou het niet noodig zijn ons één dag per week voor te schrijven, maar 's avonds en 's morgens zou ieder zonder geschreven wet, samenkomen, opdat wij meer en meer in het Woord Gods werden opgebouwd'.

In deze zin lezen we ook bij Van der Kemp: 'Heeft iemand het zo ruim, dat hij op andere dagen enige tijd kan uitbreken om tot de vergadering van Gods volk te komen, hij neme dat ook waar tot nut van zijn ziel' (blz. 667). Laten we dit klemmende advies ter harte nemen!

(wordt vervolgd)

Boekaankondigingen

"Zevende zestal predicaties",

ds. J. Fraanje

ISBN 978 90 5551 793 0; 141 blz.; € 12,50

Uitgeverij Gebr. Koster, Barneveld

Ds. J. Fraanje bekleedde verschillende functies binnen zijn kerkverband. Zijn bevindelijke prediking gaf hem veel achting onder Gods volk. De inhoud van zijn prediking is wel genoemd 'het soeverein welbehagen des Vaders in Christus geopenbaard als enige grondslag der zaligheid en verheerlijkt door onwederstandelijke genade'. Zijn nalatenschap bestaat uit ruim vijftig preken waaronder zeven zestallen.

Dit zevende deel bevat preken over Psalm 104:34-35, Daniël 9:27a, Matthéüs 25:2, Matthéüs 26:28, Éfeze 2:18 en Openbaring 14:13.

"Der vaderen erfenis" (deel 20), zestal preken van Hollandse oudvaders

ISBN 978 90 5551 820 3; 112 blz.; € 11,90

Uitgeverij Gebr. Koster, Barneveld

In deze bundel zijn de volgende preken opgenomen: Jesaja 61:9 (ds. A. van de Velde), Jesaja 11:10a (ds. Joh. Groenewegen), 1 Kronieken 29:17a (ds. A. Hellenbroek), Lukas 21:25-27 (ds. C. Mel), Deuteronomi-

um 33:27 (mr. J. Vermeer), Lukas 10:20 (ds. H. van Ryp). In dit deel is een preekregister opgenomen van de preken vanaf deel 1 t/m 20. Gerubriceerd zowel op tekst als op naam van oudvader. Deze serie is een initiatief van de commissie kerkblad Oud Gereformeerde Gemeenten.

"Komt, luistert toe" (deel 6), J. van Dam ISBN 978 90 5551 800 5; 182 blz.; € 15,90 Uitgeverij Gebr. Koster, Barneveld

Dit is het zesde en laatste deel van de serie "Komt, luistert toe". De nadere omschrijving luidt: 'Uit het leven van het oude volk', waarmee wordt aangegeven waar deze serie over handelt. In dit deel werd het een en ander opgetekend uit het leven van Aaltje Vlot, ds. J. van Prooijen, vrouw Donselaar, ds. W. Baaij, het echtpaar Van Seters, ds. Th. Woudwijk, Kee Hoek en anderen.

Kerknieuws

BEROEPINGSWERK

BEROEPEN

Te Sunnyside (VS):

ds. H. Hofman te Dordrecht.

BEDANKT

Voor Ede: ds. G.W.S. Mulder te Zoetermeer;

Voor Drachten: ds. P. Melis te Ermelo;

Voor Markham (Canada):

ds. H. Hofman te Dordrecht.

AANGEPASTE KERKDIENTST TE RHENEN

Op **zaterdag 21 november** zal in het kerkgebouw van de Geref. Gemeente te Rheden een aangepaste kerkdienst gehouden worden voor mensen met een beperking. In deze dienst, die om 15.00 uur begint, hoopt ds. F. Mulder voor te gaan. Het thema van de preek is: "De geschiedenis van de geraakte", n.a.v. Luk. 5:17-26.

Iedereen - met of zonder beperking - is van harte welkom.

VERSLAG VERGADERING CLASSIS RIDDERKERK 12 SEPTEMBER 2015

Ds. M. Joosse opent namens de roepende kerk van Goudswaard de vergadering op de gebruikelijke wijze. O.a. de volgende zaken worden gememoreerd:

Op 2 juli 2015 is overleden oud-diaken M. van den Assem van Puttershoek. Hij was diaken van 1974-1995.

Op 4 april 2015 is overleden oud-ouderling A.A. de Groen van Zwijndrecht. Hij diende de gemeente van 2001-20011.

Ambtsjubilea 25 jaar:

Ouderling Van der Wal in Alblasserdam;

Diaken A. van der Spek, ouderling G. Flikweert en ouderling A.J. van Rijs, allen uit Nieuw-Beijerland.

Ouderling J. Visser uit Oud-Beijerland.

Het moderamen wordt als volgt samengesteld: ds. B. van der Heiden, preses; ds. M. Joosse en ds. G.J. van Aalst assessoren; ouderling N.J. Teerds, scriba; ouderling A. van der Werf, quaestor.

Ingekomen is een brief van de gemeente Nieuw-Beijerland in verband met de kerkbouw. De vergadering stemt er mee in, dat een verzoek om een financiële bijdrage binnen en buiten de classis wordt verspreid. Ook is een brief ingekomen van de werkgroep archieven in verband met de vraag wie binnen de classis Ridderkerk de archiefhoudende gemeente is. Na bespreking worden de afgevaardigden van Zwijndrecht gevraagd of de gemeente Zwijndrecht als ar-

chiefhoudende gemeente kan functioneren. Zij stemmen daarmee in. Zowel de scriba als de quaestor van de classis wordt aangewezen als beheerder van dit archief.

Van de ambtsdragersconferentie op 1 juni 2015 over de ontwikkelingen van de moderne media en de positie van ambtsdragers wordt een evaluatie gehouden. Ouderling Van Rijs geeft aan dat het een goede bijeenkomst was en zeer instructief voor ambtsdragers. De informatie was nuttig en confronterend. De bijeenkomst werd door velen bezocht en heeft blijkbaar in een behoefte voorzien. Van Rijs en Teerds wordt gevraagd opnieuw een bijeenkomst te organiseren aan het einde van het seizoen 2015 - 2016.

Voor de zomervakantie heeft ds. G.W.S. Mulder een eerste avond over catechese verzorgd. De afspraak was om nog een tweede avond, meer praktisch, te organiseren. Het voorstel is dit aan het einde van het seizoen te doen. Dan is er ook wat ervaring opgedaan. De vergadering gaat hiermee akkoord.

In de rondvraag informeert ouderling Van Rijs de vergadering over de gezondheid van ds. A. Vermeij. Het mag langzaam wel iets beter gaan. Tot eind van dit jaar zal hij proberen één keer per zondag voor te gaan. Het is voor hem geen gemakkelijke periode geweest, maar de Heere volgen geeft rust. Ouderling S. van Steensel van Goudswaard sluit de vergadering op de gebruikelijke wijze af.

N.J. Teerds, scriba

Berichten

COMMISSIE VERVOLGDE KERK

Dagelijks horen we berichten over vervolging en verdrukking van christenen: uit het Midden-Oosten, uit Afrika, uit Indonesië, uit Zuid-Amerika. En zoals u eerder in De Saambinder heeft kunnen lezen, ligt hier een taak voor de kerk! De Generale Synode heeft daarom in 2013 besloten een commissie in het leven te roepen die zich gaat richten op hulp aan verdrukte christenen. In dit artikel willen we u graag informeren over de stand van zaken met betrekking tot deze commissie.

De Commissie Vervolgde Kerk bevat vertegenwoordigers van de deputaatschappen Bijzondere Noden, Israël, Zending en Bijbelverspreiding. Het gebied waar de commissie zich primair op richt is het Midden-Oosten, omdat juist in deze landen in de afgelopen jaren de vervolging sterk is toegenomen. In de afgelopen periode heeft de commissie enkele kleine projecten in Jordanië gesteund. Daarnaast heeft ze zich vooral gericht op het vinden van betrouwbare contacten in

het Midden-Oosten. Daarbij wordt naar samenwerking gezocht met bestaande organisaties die ervaring hebben op dit gebied. Ook wordt gezocht naar samenwerking met andere reformatorische kerkverbanden, om de krachten zoveel mogelijk te bundelen. Voor de komende periode zal de nadruk liggen op het verder uitbouwen van de bestaande contacten, en zullen we ons bezinnen op hoe we de gemeenten verder bij dit werk kunnen betrekken. In de toekomst zullen we u dan ook graag regelmatig informeren over de voortgang van ons werk en de noden van de verdrukte christenen. Voor ons werk zijn natuurlijk fondsen nodig. Van verschillende kerkenraden ontvingen wij signalen dat er reeds collecten voor de vervolgde kerk gehouden worden, maar dat er behoefte is aan een eigen kerkelijk kanaal om deze gelden af te dragen. Collecten en giften kunnen overgemaakt worden op rekeningnummer NL52 INGB 0000 3074 47 t.n.v. Bijzondere Noden, o.v.v. 'Vervolgde Kerk'. Mocht u vragen hebben, dan kunt u contact opnemen met de commissie, e-mail vervolgdekerk@bijzonderenoden.nl of tel. 0348-489910.

De Commissie Vervolgde Kerk

VERKOPINGEN

Middelburg

Verkoping door de vrouwenvereniging Persis van de Geref. Gemeente van Middelburg-Centrum op **woensdag 18 november**, van 14.00-16.30 uur, in de Ter Hoogekerk, Willem Teellinckstraat 3.

Scherpenisse

Verkoping door de vrouwenvereniging Waakt en bidt te Scherpenisse op **donderdag 12 november**, van 15.00-17.00 uur en van 19.00-20.30 uur, in het verenigingsgebouw, Schoolstraat 2, aldaar. De opbrengst is voor kerk, vakantieweken gehandicapten, Bijzondere Noden, Theologische School, Zending en Helpende Handen.

Stolwijk

Verkoping door de zendingsvereniging Kleine kracht te Stolwijk op **zaterdag 21 november**, van 13.45-17.00 uur, in de zalen van de kerk van de Geref. Gemeente aldaar,

Tentweg 14. De opbrengst is t.b.v. zending en evangelisatie.

Wijk en Aalburg

Verkoping door de zendingskrans Op hoop van zegen te Wijk en Aalburg op **zaterdag 21 november**, van 9.30-14.30 uur, in de zalen van de kerk van de Geref. Gemeente, aldaar, Polstraat 6. De opbrengst is t.b.v. zending en evangelisatie.

Zeist

Verkoping door de vrouwenvereniging Ora et Labora te Zeist op **zaterdag 14 november**, van 10.00-15.00 uur, in en bij de Rehobothkerk, ingang tussen Bergweg 26 en 26a. De opbrengst is voor zending en evangelisatie, toegespitst op het werk in Zuid-oost-Azië.

ZANGAVONDEN

Heusden

Psalmzangavond op **zaterdag 14 november**, aanvang: 19.30 uur, in de Herv. Kerk in Heusden, Burchtstraat 2, m.m.v. Betuwse bovenstemgroep uit Opheusden, organist Peter Wildeman en solist Herman van de Bunt. Meditatie door ds. M. Karens.

Hoogeveen

Psalmzangavond op **vrijdag 13 november**, aanvang: 19.30 uur, in de Bethelkerk van de Geref. Gemeente van Hoogeveen, Coevorderstraatweg 50, Noordscheschut, m.m.v. de gemengde koren Jeduthun uit Genemuiden en Cantate Domino uit Oudemirdum. Meditatie door student W. Mouw. Collecte voor schulddelging van deze kerkelijke gemeente.

Ridderkerk

Datheensamenzangavond op **zaterdag 21 november**, aanvang: 19.30 uur, in de Singelkerk te Ridderkerk. Opening, meditatie en sluiting door ds. C. van Krimpen. Organist: Pieter Heykoop. Collecte voor Adullam, Siloah en De Schutse.

JAARVERGADERING/THEMA-AVOND HELPEDE HANDEN, AFD. DEN HAAG

Jaarvergadering/thema-avond van de afd. Den Haag van Helpende Handen op **woensdag 25 november**, aanvang: 20.00 uur, in de

“

Vraag: Wie is God?

Antwoord: God is een Geest, is in en van Zichzelf oneindig in wezen, heerlijkheid, zaligheid en volmaaktheid.

Hij is algenoegzaam, eeuwig, onveranderlijk, ondoorgrondelijk, alomtegenwoordig, almachtig en alwetend.

Tegelijkertijd is Hij volkomen wijs, heilig, rechtvaardig, barmhartig en genadig, lankmoedig en overvloedig in goedertierenheid en waarheid.

DE GROTE CATECHISMUS
VAN WESTMINSTER

Overgenomen uit 'Gewogen Woorden',
Thera Tanis-Baars/prof.dr. A. Baars, de Banier Uitgeverij

kerk van de Geref. Gemeente, Zwaardslotseweg 44 (hoek Europaweg) te Zoetermeer. Spreker: dhr. H.J. Colijn, directeur Helpende Handen, over: Samen, Helpende Handen. Hij zal daarbij ingaan op de ontwikkelingen bij en rondom Helpende Handen. Iedereen is hartelijk welkom.

Het bestuur Helpende Handen,
afd. Den Haag

NAGELATEN MUZIEKBIBLIOTHEEK BIJ OVERLIJDEN

Graag vragen we uw aandacht voor het volgende. Met enige regelmaat komt het voor dat bij het overlijden van een organist de nabestaanden niet goed weten wat te doen met de nagelaten muziekbibliotheek. Soms bevat een bibliotheek uitgaven die nieuw niet meer verkrijgbaar zijn en heeft daardoor extra waarde. Het is jammer als op deze

manier waardevolle muziek verloren gaat. We willen u oproepen om in zo'n situatie contact op te nemen met de VOGG via het e-mailadres van de secretaris: secr@kerkenmuziek.nl, zodat we in overleg naar een goede bestemming kunnen zoeken. Vereniging Organisten Geref. Gemeenten (VOGG)

WORKSHOP 'PSALMBRIEFJE', AFD. WEST VOGG

Op **zaterdag 21 november** is er een workshop rond het Blank-orgel in de Bethlehemkerk Palmstraat 1 te Papendrecht. Degenen die een onderdeel van een psalmbriefje voor hun rekening willen nemen, kunnen zich opgeven bij P. van Wijk, e-mail: p.vanwijk@kliksafe.nl of telefonisch 0184-613541. Aan het eind van de middag is er gelegenheid voor vrij orgelspel. Aanvang: 14.00 uur.

BIJEENKOMST VERENIGING IN DE KNOP GEBROKEN

De vereniging In de knop gebroken houdt op **vrijdag 20 november** een lotgenotenbijeenkomst in de Adventkerk van de Geref. Gemeente te Veenendaal, Vijftien Morgen 51. Aanvang: 19.30 uur. Voor meer informatie: www.indeknopgebroken.nl of 06-49 49 94 99.

REGIOBIJEENKOMSTEN VGS

De in De Saambinder van 5 november aangekondigde regiobijeenkomsten VGS in resp. Ridderkerk, Amersfoort en 's-Gravenpolder zullen plaatsvinden op de volgende locaties: Hotel van der Valk, Krommeweg 1, Ridderkerk. Hoornbeek College, Utrechtseweg 230, Amersfoort en Koningin Julianaschool, Hazelaarstraat 5, 's-Gravenpolder.

Kerkdiensten

ZONDAG 15 NOVEMBER 2015

Aagtekerke 14.30 uur ds. J.M.D. de Heer; Aalburg 9.30 en 18.00 uur ds. J. van Rijswijk; Aalst 14.30 uur ds. A.T. Huijser; Alblasterdam 9.30 en 16.30 uur ds. B. van der Heiden; Alphen a/d Rijn 19.00 uur ds. G. Clements; Amersfoort 9.30 en 16.30 uur ds. W. Visscher; Amsterdam-Noord 15.30 uur ds. P. Mulder; Apeldoorn 10.00 (H.A.) en 18.00 uur ds. A.P. Baaijens; Arnhem 15.30 uur ds. A.P. Baaijens; Barendrecht 10.00 uur ds. J. Mijnders en 18.30 uur ds. L. Terlouw; Barneveld-Centrum 9.30 en 19.00 uur ds. D. de Wit; Beekbergen 10.00 en 19.00 uur ds. A.B. van der Heiden; Benthuizen 9.30 en 18.00 uur ds. H.A. van Zetten; Berkenwoude 15.00 uur ds. F. Mulder; Bodegraven 10.00 uur ds. H. Paul en 18.30 uur ds. W. Harinck; Borssele 14.00 uur ds. G.J. Baan; Boskoop 9.30 en 16.30 uur ds. J.J. Tanis; Brakel 10.00 en 18.00 uur stud. E.J. Boudewijn; Capelle a/d IJssel-Middelwatering 10.00 en 16.30 uur ds. W. Silfhout; Capelle a/d IJssel-West 10.00 uur ds. A. Moerkerken en 15.30 uur ds. W.A. Zondag; De Valk-Wekerom 9.30 en 19.00 uur ds. B.J. van Boven; Delft 10.00 (H.A.) en 16.00 uur ds. G.W.S. Mulder; Deventer 16.00 uur ds. A.B. van der Heiden; Dinteloord 18.30 uur ds. M. Golverdingen; Dordrecht 10.00 en 17.00 uur ds. H. Hofman; Ede 18.30 uur ds. B. Labee; Elspeet 10.00 en 18.30 uur ds. G. van Manen; Emmeloord 9.30 en 16.00 uur ds. P.G.

Heijkamp; Enkhuizen 9.30 en 16.00 uur (H.D.) ds. G. Heijkamp; Enter 15.00 uur ds. A. Schreuder; Ermelo 9.30 en 18.30 uur ds. P. Melis; Genemuiden 9.30 en 15.30 uur ds. C. Hogchem; Goes 9.30 en 18.00 uur ds. C.J. Meeuse; Gorinchem 10.00 en 16.00 uur ds. L. Blok; Gouda 9.30 en 16.30 uur ds. G. Clements; Goudswaard 15.00 uur stud. J. de Kok; 's-Gravenhage 10.00 uur ds. J. Driessen en 18.00 uur ds. G.W.S. Mulder; 's-Gravenpolder 9.30 (H.A.) en 18.00 uur ds. S.W. Janse; 's-Gravenzande 15.00 uur ds. H.A. van Zetten; Groningen 10.00 en 16.00 uur ds. J.B. Zippro; Hardinxveld-Giessendam 9.30 uur ds. W.J. Karels en 18.00 uur ds. M.J. van Gelder; Hendrik-Ido-Ambacht 10.00 en 16.30 uur (H.D.) ds. M. Joosse; Herkingen 14.30 uur ds. J. van Belzen; Hilversum 17.30 uur ds. K. Boeder; Hoedekenskerke 14.30 uur ds. S.W. Janse; Hoofddorp 16.00 uur ds. R. Kattenberg; Hoogeveen 19.00 uur ds. A. Schot; Hoogvliet 10.00 uur ds. C. Sonneveld en 19.00 uur ds. W. Silfhout; Houten 17.00 uur ds. C.G. Vreugdenhil; Kampen 9.30 en 15.30 uur ds. J. IJsselstein; Kamperland 14.30 uur ds. A.J. de Waard; Kapelle-Biezelinghe 10.00 (H.A.) en 15.00 uur ds. D.W. Tuinier; Katwijk aan Zee 18.30 uur stud. M.T. Al-Chalabi; Klaaswaal 9.30 en 18.00 uur ds. G.J. van Aalst; Kootwijkerbroek 10.00 en 19.00 uur ds. G. Beens; Kortgene 10.00 uur ds. C. Harinck; Krimpen a/d IJssel 9.30 en 16.30 uur ds. C. van Ruitenburg; Kruiningen 9.30

en 18.00 uur ds. G. Bredeweg; Leerdam 10.00 en 18.00 uur ds. J. Schipper; Leiderdorp 10.00 en 16.00 uur stud. M.T. Al-Chalabi; Lelystad 19.15 uur ds. J.B. Zippro; Marknesse 19.00 uur ds. J. IJsselstein; Meeuwen 15.00 uur stud. E.J. Boudewijn; Meliskerke 9.30 en 14.30 uur stud. M.H. Schot; Melissant 10.00 (H.A.) en 18.00 uur ds. E. Bakker; Middelburg-Centrum 9.30 en 18.30 uur ds. J.M.D. de Heer; Middelburg-Zuid 18.30 uur ds. G.J. Baan; Middelharnis 9.30 en 18.00 uur ds. S. Maljaars; Mijdrecht 10.00 en 19.00 uur stud. W. Mouw; Moerkapelle 9.30 en 15.30 uur ds. W. Harinck; Naaldwijk 16.30 uur ds. J. Driessen; Nieuw-Beijerland 9.30 uur ds. A. Vermeij en 19.00 uur ds. M. Joosse; Nieuwdorp 9.30 en 18.30 uur ds. A.J. de Waard; Nieuwerter Aa 10.00 en 15.30 uur ds. C. van Krimpen; Nieuwe-Tonghe 10.00 en 18.00 uur stud. J.B. Huisman; Nijkerk 9.30 en 18.30 uur ds. J.W. Verweij; Nisse 14.30 uur ds. C.J. Meeuse; Nunspeet 9.30 en 15.00 uur ds. A. Schot; Ooltgensplaat 9.30 uur ds. A.J. Gunst en 18.00 uur ds. H. Brons; Oosterland 10.00 en 18.30 uur ds. J. van Belzen; Oostkapelle 18.00 uur ds. R.A.M. Visser; Oostvoorne 19.00 uur ds. C. van Ruitenburg; Opheusden (in Ger. Gem. in Ned.) 12.00 en 19.00 uur ds. G.M. de Leeuw; Oud-Beijerland 9.30 en 18.00 uur stud. J. de Kok; Ouddorp 15.30 uur ds. H. Brons; Oude-Tonghe 15.00 uur stud. J.B. Huisman; Poortugaal 9.30 uur ds. C. Neele; Puttershoek 16.30 uur ds. A.J. Gunst; Rheden 10.00 uur (H.D.) en 18.00 uur ds. G. Hoogerland; Ridderkerk 9.30 en 17.00 uur ds. G. Pater; Ridderkerk-Slikkerveer 14.30 uur ds. J. Schipper; Rijssen-Noord 9.30 en 18.30 uur ds. C.A. van Dieren; Rijssen-West 9.30 en 18.30 uur (H.D.) ds. J. van Laar; Rijssen-Zuid 9.30 en 18.30 uur ds. A. Schreuder; Rotterdam-Alexanderpolder 18.00 uur ds. W.J. Karels; Rotterdam-Centrum 9.30 uur ds. M.J. van Gelder en 15.00 uur ds. W.J.

Karels; Rotterdam-IJsselmonde 9.30 (H.A.) en 16.00 uur ds. L. Terlouw; Rotterdam-Zuidwijk 10.00 uur ds. C.G. Vreugdenhil en 16.00 uur ds. J.S. van der Net; Scherpenisse 14.30 uur ds. E. Bakker en 18.30 uur stud. M.H. Schot; Scherpenzeel 10.00 en 18.30 uur ds. A. Verschuure; Scheveningen 18.30 uur ds. R. Kattenberg; Sint Annaland 14.30 uur ds. P.D. den Haan; Sint Philipsland 15.00 uur ds. S. Maljaars; Slie-drecht 9.30 en 18.00 uur ds. A.T. Huijser; Soest 15.30 uur ds. A. Verschuure; Spijkenisse 19.00 uur ds. J.S. van der Net; Sprang-Capelle 15.00 uur ds. J. van Rijswijk; Stolwijk 10.00 en 19.00 uur ds. F. Mulder; Terneuzen 10.00 en 15.30 uur ds. R.A.M. Visser; Terwolde - De Vecht 9.30 en 14.30 uur ds. K. Boeder; Tholen 10.00 en 18.30 uur ds. P.D. den Haan; Tricht-Geldermalsen 10.00 en 18.30 uur ds. P. Mulder; Veenendaal 9.30 en 16.30 uur ds. B. Labee; Vlaardingen 10.00 uur ds. H. Brons en 16.30 uur (H.D.) ds. C. Sonneveld; Vlissingen 9.30 en 16.00 uur ds. G.J. Baan; Waarde 18.00 uur ds. D.W. Tuinier; Waardenburg 10.00 en 18.30 uur ds. M. Mondria; Wageningen 10.00 en 18.30 uur ds. H. van der Heiden; Werkendam 10.00 en 18.00 uur ds. M. Karens; Westkapelle 18.30 uur ds. C. Harinck; Westzaan 15.30 uur stud. W. Mouw; Wierden 15.00 uur ds. J. van Laar; Woerden 10.00 en 18.30 uur ds. W.A. Zondag; Zeist 10.00 en 18.30 uur ds. J.J. van Ekeveld; Zwijndrecht 9.30 uur ds. M. Golverdingen en 19.00 uur ds. H. Hofman; Zwolle 15.00 uur ds. G. van Manen.

DINSDAG 17 NOVEMBER 2015

Drachten 19.30 uur stud. W. Mouw; Ede 19.30 uur ds. J. Schipper; Lisse 19.45 uur ds. G.J.N. Moens; Rotterdam-IJsselmonde 19.30 uur ds. J. van Belzen; Soest 19.30 uur ds. G.M. de Leeuw.

WOENSDAG 18 NOVEMBER 2015

Amersfoort 19.30 uur ds. W. Visscher; Beekbergen 19.30 uur ds. D. de Wit; Berkenwoude 19.30 uur ds. A. Schot; Elspeet 19.30 uur ds. G. van Manen; Ermelo 19.30 uur ds. P. Melis; Hoogeveen 19.30 uur ds. A. Schreuder; Leiderdorp 19.30 uur ds. J.S. van der Net; Meliskerke 19.30 uur ds. G.W.S. Mulder; Nieuw-Beijerland 19.30 uur ds. C. van Ruitenburch; Nisse 19.30 uur ds. J.M.D. de Heer; Opheusden (in Ger. Gem. in Ned.) 19.30 uur ds. G.M. de Leeuw; Oud-Beijerland 19.30 uur ds. B. van der Heiden; Rhenen 19.30 uur ds. F. Mulder; Rijssen-Noord 19.30 uur ds. C.A. van Dieren; Rotterdam-Alexanderpolder 19.30 uur ds. G. Pater; Rotterdam-IJsselmonde 19.30 uur ds. J. van Belzen; Scherpenzeel 19.30 uur ds. A. Verschuure; Sprang-Capelle 19.30 uur ds. A.B. van der Heiden; Stolwijk 19.30 uur ds. G. Hoogerland; Veenendaal 19.30 uur ds. B. Labee; Werkendam 19.30 uur ds. M. Karens; Zeist 19.30 uur ds. J.J. van Ekeveld.

WOENSDAG 18 NOVEMBER 2015 DANKDAG

Brakel 14.30 en 19.00 uur ds. B.J. van Boven;

Goudswaard 9.30 en 14.30 uur ds. M. Joosse en 19.30 uur ds. G.J. van Aalst; Mijdrecht 14.00 en 19.30 uur ds. M. Mondria; Opperdoes 15.00 en 19.30 uur ds. D.W. Tuinier; Poortvliet 10.00 uur ds. G.J.N. Moens, 14.30 uur ds. C. Sonneveld en 18.30 uur ds. S.W. Janse; Rotterdam-Centrum 10.00 en 15.00 en 19.45 uur ds. J.W. Verweij; Scherpenisse 9.30 en 18.30 uur ds. E. Bakker en 14.30 uur ds. J. Schipper; Sint Annaland 9.30 en 18.30 uur ds. J. Schipper en 14.30 uur ds. P.D. den Haan; Tholen 10.00 en 19.00 uur ds. P.D. den Haan.

DONDERDAG 19 NOVEMBER 2015

Capelle a/d IJssel-West 19.45 uur ds. J.J. van Ekeveld; Genemuiden 19.30 uur ds. C. Hogchem; Kootwijkerbroek 19.30 uur ds. G. Beens; Leiderdorp 19.30 uur ds. J.S. van der Net; Naaldwijk 14.45 uur (huw.bev.) ds. G. Pater; Oude-Tonge 19.30 uur ds. L. Blok; Urk 19.30 uur ds. A. Verschuure; Zwijndrecht 19.30 uur ds. S. Maljaars.

VRIJDAG 20 NOVEMBER 2015

Klaaswaal 14.30 uur (huw.bev.) ds. G.J. van Aalst; Krabbendijke 14.30 uur (huw.bev.) ds. C. Sonneveld; Scherpenisse 14.30 uur (huw.bev.) ds. E. Bakker; Yerseke 15.45 uur (huw.bev.) ds.

C. van Krimpen; Zoetermeer 19.30 uur (huw. bev.) ds. G.W.S. Mulder.

ZATERDAG 21 NOVEMBER 2015

Genemuiden 14.30 uur (aangepaste dienst) ds. C. Hogchem; Tholen 15.00 uur (dovendienst) ds. C. Sonneveld.

EVANGELISATIESAMENKOMSTEN ZONDAG 15 NOVEMBER 2015

Alkmaar (Willem Buytewechstraat 2, Alkmaar) 10.00 en 16.30 uur evang. G. Baan; Amsterdam (Looiersgracht 70) 10.30 uur (H.D.) ds. G.J.N. Moens en 17.00 uur evang. J. Krijgsman; Emmen (Prinsesselaan 6 I) 9.30 en 15.30 uur evang. C. van Drunen; Leeuwarden (Achter de Hoven 2c) 9.30 uur evang. S. de Visser; Merksem (Jaak de Boeckstraat 21-23, Merksem) 10.00 en 17.00 uur evang. A. van Setten; Tilburg (Offenbachstraat 105) 10.00 en 18.30 uur evang. H.J. van den Boogaart.

Voor alle in dit nummer genoemde toekomstige data geldt:

INDIEN DE HEERE WIL EN WIJ LEVEN

Advertenties

TE KOOP/ TE HUUR: woning met 600m² bedrijfsruimte bestaande uit 280m² showroom/kantoor en 320m² werkplaats, ruime bedrijfsbestemming. Evt. opslag/deelverhuur mogelijk. **Nabij B'veld centrum** met parkeer- en buitenterrein. Huurprijs bedrijfsruimte: € 35,- p/m², woning €955,- pm. Koopprijs: € 589.000,-. Info: 06-20654201.

Begeleiding voor uw (gehandicapte) kind bij u aan huis? Flexibele ZZP-er (v) 21 jr. biedt zich aan. 5 jr. ervaring in versch. doelgroepen. Ederveen e.o. Bel vrijblijvend voor de mogelijkheden: 06-31179015.

Te koop: ruime tussenwoning in Waardenburg met ruime woonkeuken en 6 slaapkamers, klein kantoor. Op loopafstand van kerk, school en winkels. Vraagprijs € 219.000. Tel. 06-29463330.

Gezocht tijdelijke huurwoning voor gezin met 3 kinderen, per medio dec. in **Apeldoorn of directe omgeving.** 06-28610147/ lambertaline@klikSAFE.nl

Verschenen:

Predik het Woord

Uit het leven van ds. W. Hage
door J.P. Sinke - 312 pagina's - € 22,50

Leverbaar bij uw boekhandel of bij:

Drukkerij en Boekhandel Van Velzen BV

Krabbendijke - tel. 0113-501402
e-mail: ljmeuwesen@velzenbv.nl

Verschenen

Strijd en zegepraal

€ 9,75

Het leven van Adr. Bergers, zijn gezin en vrienden,

door Joh. Westerbeke

Adriaan had een bewogen leven, in gezin, op het werk en in de kerk, maar wat de Heere voor hem was, maakte alles goed. Voor hun huwelijk was zijn vrouw 'Gouden Willemientje' uit de wereld getrokken en na hun huwelijk volgden ook verschillende kinderen. Aangrijpend was het sterven van hun dochtertje. De dokter, een atheïst, vroeg op het laatst hoe het was. Zij richtte zich op en met stralende ogen sprak zij:

Dit is mijn hoop en mijn vertrouwen

Dat ik met Messias' bruid

Eeuwig zonder druk of rouwe

Leven zal, eeuw in eeuw uit

Haar broertje las kort daarna op het hek van de begraafplaats van Tholen: 'Heden ik, morgen gij'. Hij geloofde het en hij stierf ook in korte tijd, met hetzelfde vertrouwen als zijn zus. Simon de Korte, uit hetzelfde voorgeslacht werd in het hart gegrepen toen hij voor de dienst met de dominee wilde spotten. Hij was te laat en de dominee haalde juist de woorden aan '...en dat het met de bespotters uit zal zijn.' De pijl ging naar binnen. Zijn kleindochter Esther de Korte, werd in grote vijandschap, onder een preek van ds. H. Roelofs in het hart gegrepen. Vooral voor onze jongeren bedoeld, om jaloers op te worden!

Herdruk:

De dochter van de bankier

Thirza, komt in aanraking met het Nieuw Testament, wat haar niet meer loslaat.

Een grote strijd volgt met haar vader, die na het overlijden van zijn vrouw nog hechter aan haar verbonden was. Boeiend voor jong en oud, met foto's

€ 9,75

Herdruk: Jonge Zangers deel 1 t/m 10

Het levende en de verwachting van jongeren!

Per deel

€ 9,75

Bestellen bij de boekhandel of bij:
Uitgeverij 'Middelburg', 't Zanddorp 2
4335 AJ Middelburg, Tel. 0118 - 625472

HUIB RUIJGROK

ERFRECHT & NALATENSCHAPPEN

Juridisch advies en administratieve en praktische hulp bij:

- nalatenschappen
- testamenten
- erfbelasting
- bewind en executie

Burg. Houtkoperweg 7 4033 BJ Lienden
T 0344 745 104 M 06 19452290
info@huibruijgrok.nl www.huibruijgrok.nl

www.hoeksteenboekhandel.nl
Woerden T: 0348-421933

Te huur in Kootwijkerbroek:
een vrijstaande woning met
3 slaapkamers en een flinke bergruimte
voor max. 1½ jaar. Tel. 0653405696.

VOGG... 65 JAAR MUZIEK!

Kom naar de LANDELIJKE ORGEL- EN SAMENZANGDAG

- Zaterdag 14 november a.s.
- Grote Kerk Dordrecht
- Cor Ardesch & Boudewijn Zwart
- Kam-, Bachorgel & beiaard
- Samenzang, improvisaties en literatuurspel
- Presentatie van de bundel *Psalmbewerkingen voor orgel 2015*
- Aanvang 10.30 uur
- Toegang gratis
- Iedereen welkom!

VERENIGING ORGANISTEN GEREFORMEERDE GEMEENTEN

Meer informatie of bladmuziek bestellen?

www.kerkenmuziek.nl of mail naar info@kerkenmuziek.nl

JOBS WARE RIJKDOM

15,90

Geb. 194 blz.

Verschijnt D.V. 25 november a.s.

Ten behoeve van het bouwfonds van de Geref. Gemeente te Kruiningen verschijnt een bundel met negen preken over het boek van Job door ds. G. Bredeweg.

Het boek van Job blijft veelal gesloten vanwege de verborgenheden die erin liggen en de tijd die het onderzoeken ervan kost.

Ds. Bredeweg verhandelt op eenvoudige en praktische wijze, Schriftuurlijk-bevindelijk, de rijkdom van dit boek en gaat in dit deel in op de aard en de inhoud van het eerste hoofdstuk. Telkens wordt de vraag aan het hart gelegd of de gang van Job ook persoonlijk wordt verstaan.

U kunt het boek op de volgende wijze verkrijgen:

Door het overmaken van € 18,50 (incl. € 2,60 porto) op rekeningnummer NL16 RABO 0334 0570 00 t.n.v. Geref. Gemeente Kruiningen onder vermelding van uw naam, adres, postcode en woonplaats. Het boek wordt u dan na verschijning toegezonden.

Door het vanaf 25 november af te halen voor € 15,90 op een van de volgende adressen:

KRUININGEN
Fam. H. Jansen, Hansweertsestraatweg 37
BARNEVELD
Fam. J. Bettink, Lunterseweg 81
RIJSSEN
Fam. J. Arends, Morsweg 6

Om Sions Wil

NIEUWE BOEKEN 2015

Het gebed des Heeren
Hugh Latimer
ISBN: 978-94-91586-60-6

Leerstuk of stuk leer?
Wat zeggen de Dordtse Leerregels jou?
D. Rosbergen
ISBN: 978-94-91586-47-7

Zoekt de Heere en leeft!
Bijbelstudies over het boek Amos
B.S. van Groningen
ISBN: 978-94-91586-77-4

God hoort je gebed!
Het Onze Vader voor jongeren uitgelegd
Ds. D.W. Tuinier
ISBN: 978-94-91586-69-9

UITGEVERIJ OM SIONS WIL | ALBLASSERDAM | T. 078 - 693 00 83 | WWW.OMSIONSWIL.NL

ADVENT ZANGAVOND

D.V. ZATERDAG 21 NOVEMBER 2015

Het 'Sebanjakoer'
- bewoners Sebanja en de Harp
o.l.v. Wilma Kraaijeveld

Christelijk Mannenkoor 'Selah'
o.l.v. Gert-Jan Korevaar

Ds. A. Moerkerken, meditatie
Wim de Borst, orgel

Moriakerk

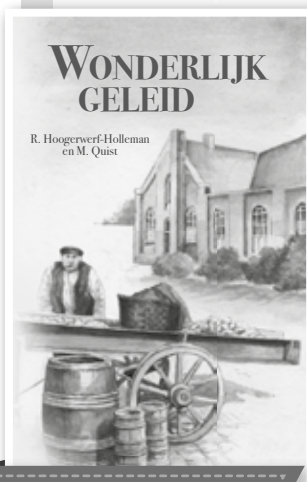
Doormanstraat 12 | Capelle aan den IJssel

Aanvang 19.30 uur | Kerk open : 19.00 uur

Collecte t.b.v. Stichting Siloah | locatie Sebanja en de Harp

R. Hoogerwerf-Holleman en M. Quist

Wonderlijk geleid

Bundel met historische verhalen en gedichten voor wekelijks gebruik

Terugblik op wonderlijke leiding des Heeren die de auteurs vaak van dichtbij meemaakten.

Bevat 39 verhalen en 13 gedichten, in totaal 52 bijdragen, bedoeld om een jaar lang wekelijks te overdenken. Ook: paas-, pinkster- en kerstverhalen

Behalve voor persoonlijk gebruik, is deze bundel ook heel geschikt als voorleesboek in gezinnen en verenigingen.

Heel geschikt als eindejaarsgeschenk!

Actieprijs 14,95
na 31-12-2015 19,95

Ds. D.J. Budding

De bewaker van Johannes de Doper Deel 16 uit de historische verhalenserie

Bijbelgetrouwe beschrijving van de prediking van Johannes de Doper, zijn gevangenneming, twijfel en geloofs zekerheid, verteld door een Romeinse soldaat die door Herodes als bewaker was aangevoerd en met wie Johannes bevriend raakte.

14,95 Ook abonneren op deze serie? 9,95 p.d.

Bestel nu!

Boekhandel
'de Ramshoorn'

Lange Vorststr. 21 Goes, Tel. 0113-221909

info@ramshoorn / www.ramshoorn.nl

Schutseshop Kruiningen

Annette van Maaren (Msc.)
Reformatorisch Psycholoog

Haastrecht Oudewater
Montfoort Gouda
0348-558000 of 06-42504158
www.phhaastrecht.nl

Psychologische Hulpverlening

KLASSIEKE ORGELS...

Johannes
Eminent
Domus
Monarke
Cantilena
enz.

Ruime ervaring
in zaal- en
kerkorgels

NIEUWERKERK A/D IJSEL
Vrijheidslaan 55 - tel. (0180) 31 56 52

Krabbedijkje
Nederhemert Nrd.
Papendrecht

www.stolkorgels.nl

Begrafenisonderneming **De Jongh**
H. de Jongh - D.D.E. Meliëste - M.K. Ligthart - A.J. van Lieburg

Voor een waardige en stijlvolle
verzorging van alleen begrafenissen

Wij zijn dag en nacht persoonlijk bereikbaar.

Hardinxveld-Giessendam **0184 - 611154**
Waardenburg **0418 - 652039**
Werkendam **0183 - 701017**
Papendrecht **078 - 6412740**
Nieuw-Lekkerland **0184 - 683838**

Begrafenisverzorging Schutte-Versteeg uit Papendrecht en
A.G. Boer uit Nieuw-Lekkerland zijn door ons overgenomen.

www.begrafenisondernemingdejongh.nl

Waarom Paul Roescher?
Wij geven u twaalf redenen! **3**

Lager in prijs dan waar ook!

Badkamer Belle Vista Badkamer compleet zoals opgesteld.

Kraakprijs! 1545,-

PAUL ROESCHER
KEUKEN • BAD • VLOER • HAARD

Totaal 17.500 m² in Rijssen en Apeldoorn
Tel. 0548 530 350 www.paulroescher.nl

H Heijkoop's
Houtsnijwerk

Houtsnijwerk.nl

Uw trouwtekst in hout uitgesneden?
Tel. 0418-551383
www.houtsnijwerk.nl

Psychosociale Hulp H.I.Ambacht
www.jeugdpraktijkambacht.nl
06 - 34 28 32 83

Cedrah Wonen, zorg en diensten vanuit een reformatische levensovertuiging

Kiezen voor een vertrouwde en beschermde omgeving

Ontdek wat wij voor u kunnen betekenen op cedrah.nl.

Cedrah gaat uit van de Gereformeerde Gemeenten in Zeeland en Zuid-Holland en de Christelijke Gereformeerde Kerken in Rotterdam en omgeving.

Meer informatie? Bel naar 0118 67 66 00, mail naar zip-info@cedrah.nl of ga naar cedrah.nl.

Cedrah
Wonen · Zorg · Diensten

HARKES
Begravenissen

Dokter Hamburgerlaan 59
2771 JR Boskoop
www.harkesbegravenissen.nl
Wij verzorgen alleen begravenissen

0172 - 21 21 22

Vakantiewoning "Haus Irmgard"
Gelegen op de Hunsrück (Duitsland)
± 25 km vanaf de moezel en
± 25 km vanaf de Rijn.
25 slaappleaatsen, onderverdeeld in div. appartementen. www.hausirmgard.nl
0049-67653799946

G.J. van der Vliet
begravenisverzorging

- Begravenissen in het hele land
- Geen crematies
- Persoonlijke begeleiding met zorg, respect en stijl
- Kijk voor meer informatie op www.gjvandervliet.nl

Boekweitweg 22, 8075 CP, Elspeet
06 12934519 - 0577 492830

Goedeboeken
nieuw en tweedehands
Kerkbuurt 30, Sliedrecht
0184-769003
www.goedeboeken.nl

Kies nu voor het GezinsGids

WinterNummer

ABONNEMENT

Lees voor slechts € 15,- drie maanden (6 nrs.) de GezinsGids*, inclusief het WinterNummer! In dit drie-dubbeldikke nummer vindt u zoals gebruikelijk de advertentie-prijspuzzel. Ga naar www.gezinsgids.nl of bel 030 230 35 00.

* Dit abonnement stopt na 3 maanden automatisch. Aanmeldingen dienen uiterlijk 2 december bij ons binnen te zijn. U hebt de afgelopen 6 maanden geen abonnement op de GezinsGids gehad.

3 maanden
€ 15,-
INCL. DRIE-DUBBELDIK
WINTERNUMMER

gezinsgids

HUDSON TAYLOR

Stichting Bijbelse Hulpverlening China

Christelijk onderwijs voor Daiyu?

De kerk in China groeit. De Hudson Taylor Stichting ondersteunt met:

- Onderwijs
- Lectuur
- Toerusting
- Diaconaat

Help mee. Steun ons!
NL56 RABO 0347 3760 29

www.hudson-taylor.nl

E. Treur
Kroostweg 22
3704 ED Zeist
Telefoon 030 - 6924258
Mobiel: 06 - 57315689
www.begrafenisondernemingtreur.nl
info@begrafenisondernemingtreur.nl

Begrafenisonderneming Treur

Wij verzorgen alleen begrafenissen

BOEKEN EN MUZIEK
VAN DER BOOM
Voorstraat 41 - 3245 BG Sommelsdijk
Tel. (0187) 48 26 14 - Fax (0187) 48 45 20
www.boekhandelvanderboom.nl

Boekhandel

De ZONNEBLOEM

Dorpsstraat 164 - Scherpenzeel (gld)
033-2774355
www.boekhandeldezonnebloem.nl

Agathos

- Nette **hulp** bij het **huishouden** voor vader?
- Beter omgaan met uw zoon met **autisme**?
- Weer een **gezellige gezinsmaaltijd**?
- Hulp bij het **douchen** voor uw moeder door een bekwame verzorgende?
- **Mantelzorg**ondersteuning?

Agathos is een reformatorische organisatie en biedt zorg en hulp aan iedereen die dat nodig heeft.

(010) 26 40 777

www.agathos-thuiszorg.nl

Agathos is onderdeel van Lelie zorggroep (leliezorggroep.nl).

IS DE DOOP GELIJKTJDIG DE WEDERGEBOORTE?

De Puriteinen en onze vaders leren anders!

Zie onze website www.svvhed.org voor informatie of bel 0345-58 08 10. Voor giften NL35 ABNA 0548 9879 20.

STICHTING VRIENDEN VAN

HEIDELBERG & DORDRECHT

Voor Verantwoorde Boeken!

www.derooboeken.nl

078-6124081

Stadhouders Willem III school

Wordt u onze nieuwe enthousiaste en samenbindende DIRECTEUR-BESTUURDER?

De *Stadhouders Willem III school in Ede* ligt in een natuurlijke omgeving met rust en ruimte op de Veluwe. Dat is symbolisch voor de leeromgeving die we kinderen willen bieden. Een school waar Bijbels genormeerd onderwijs wordt gegeven, dat afgestemd is op de talenten van elk kind. Als streekschool hebben we ruim 430 leerlingen, verdeeld over 17 groepen en een enthousiast team. De school gaat uit van de Vereniging tot stichting en instandhouding van scholen, uitgaande van de Oud Gereformeerde Gemeente(n) (in Nederland) te Ede.

Onze school ziet uit naar een proactieve en motiverende voortrekker die ideeën omzet in daden. Datum indienst-treding in overleg.

Bent u een gedreven directeur-bestuurder, **heeft u de ambitie zich hier naar toe te ontwikkelen** en/of spreekt deze vacature u aan? Kijkt u dan voor meer informatie op www.stwillem3ede.nl/vacatures.

Stadhouders Willem III school • Veldhuizerbrink 24 • 6712 BZ Ede • T (0318) 61 36 45

Reformatorische Psychologenpraktijk Nederland

Wij bieden identiteit bewuste hulp aan kinderen, jongeren en volwassenen met o.a.:
Relatieproblemen, Opvoedingsvragen, Gedragsproblemen, Traumatische ervaring(en), Gezinsproblemen, Persoonlijke problematiek (zoals Depressie, Angst, Identiteitsvragen), Arbeidsproblemen, Autisme Spectrum Stoornis

Plantageweg 5, 2951 GN Alblasserdam
078 - 69 32 808 of info@rpnederland.nl
Bezoek onze website voor meer informatie, de tarieven en aanmelding.
www.rpnederland.nl

Identiteitsbewust • Persoonlijk • Vertrouwelijk • Doelgericht

't Hoedenkabinet

Welkom in Genemuiden!

DE KOFFIE STAAT VOOR U KLAAR!

Bij ons vindt u een uitgebreide collectie stijlvolle hoeden, tassen en accessoires. Kom kijken in de winkel of bezoek onze website.

- Tassen
- Lederwaren
- Hoeden
- Paraplu's
- Glaces
- Etc.

OPENINGSTIJDEN

maandag	gesloten
dinsdag t/m donderdag	13:30 - 18:00 uur
vrijdag	10:00 - 21:00 uur
zaterdag	10:00 - 17:00 uur

Voor een afspraak buiten de openingstijden (ook 's avonds) graag even bellen.

Langestraat 35 - 8281 AE Genemuiden - T 038 385 75 11 - www.hoedenkabinet.nl

Voor een zorgzame begeleiding

KOSTER
Begrafenisonderneming

Barneveld,
Scherpenzeel e.o.
A. Koster
Telefoon: 033 277 0555

Kantoor: Stationsweg 411
3925 CD Scherpenzeel
Centraal nummer (24 uur):
033 277 0555

**PSALMZANGAVOND
MET BETUWSE BOVENSTEM**
D.V. zaterdag 28 nov. 19.00 uur
Kerk Ger. Gem. in Ned. Opheusden
Ds. G.M. de Leeuw/Ds. A. van Voorden
Organist: Pieter Heykoop

begrafenisverzorging

Den Hollander

Begravenissen in Den Haag, Westland, Gouda, Rotterdam, Vlaardingen en omstreken.
Wij verzorgen alleen begravenissen.

Dag en nacht bereikbaar.

P.N. den Hollander
T. den Hollander
Tel. 010 - 4600509
www.begrafenisverzorgingdenhollander.nl

Verpleging & Verzorging

“Fijn dat ik nog thuis kan blijven wonen”

Verpleging & Verzorging door medewerkers met een reformatorische identiteit, dat is **een vertrouwd idee**.
Meer informatie? www.rstzorg.nl of bel 0342 - 42 23 24.

RST Zorgverleners biedt ook **kraamzorg** en **huishoudelijke hulp**

Colofon

De Saambinder
Kerkelijk weekblad van de Gereformeerde Gemeenten

Uitgave ten bate van de Emerituskas.

Hoofredacteur: ds. G.J. van Aalst

Bijdragen van medewerkers en boeken ter recensie

ds. G.J. van Aalst,
Molendijk 136, 3286 BK Klaaswaal
tel. 0186-576990, fax 0186-575105
e-mail: gjvanaalst@kliksafe.nl

Redacteurs: ds. B. Labee, ds. C. Neele

Meditaties

ds. C. Neele,
Egge 28, 3171 DE Poortugaal,
tel. 010-5017707
e-mail: c.neele@kliksafe.nl

Kerknieuws (m.u.v. beroepingswerk) en berichten

redactie-secretaris: J.J. Verhage
Kloosplantsoen 131,
2985 SC Ridderkerk,
tel. 0180-420865, fax 0180-423583
E-mail: jj.verhage@kliksafe.nl

Aanlevertijd:

Uiterlijk woensdag 17.00 uur vóór de datum van verschijning van De Saambinder in de daarop volgende week.

Opgaven kerkdiensten en beroepingswerk aan

Bureau voor Kerkelijke Dienstverlening,
postbus 608, 3440 AP Woerden,
tel. 0348-489900, fax 0348-483599,
e-mail: saambinder@cbgg.nl

Advertenties en familieberichten aan

Drukkerij Verloop,
postbus 33, 2950 AA Alblasterdam

tel. 078-6912899, fax 078-6919536
e-mail: saambinder@verloop.nl

Advertenties dienen uiterlijk donderdag vóór de week van verschijning aangeleverd te zijn. Rouwadvertenties uiterlijk maandagmorgen 9 uur.

Advertenties € 1,15 per mm.
Familieberichten € 0,40 per mm.
Deze prijzen zijn excl. 21% btw.

Abonnementenadministratie

Adreswijzigingen enz. aan:
Bureau voor Kerkelijke Dienstverlening,
postbus 608, 3440 AP Woerden,
tel. 0348-489900, fax 0348-483599,
e-mail: saambinder@cbgg.nl

Betalingen abonnementsgelden

IBAN: NL11 INGB 0000 0643 27 t.n.v.

De Saambinder-abonnementen te Woerden.

Abonnementenprijzen (bij vooruitbetaling):

voor Nederland: € 13,00 per halfjaar (te betalen per 1 april en 1 oktober); voor het buitenland: € 26,- per jaar + extra portokosten. Canada \$ 115,-; USA \$ 115,-.

Correspondentieadres Noord-Amerika

Mr. A.M. Berman, P.O. Box 20188,
St. Catharines, ON L2M 7W7, Canada
e-mail: purlin@sympatico.ca

De redactie aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid betreffende de inhoud van de advertenties en de (recensies van de) aangekondigde boeken.

Ds. Labee over:

Wat stond er in het heilige der heiligen na de verwoesting van de tempel?

Met de wegvoering van het tweestammenrijk Juda zijn de stad Jeruzalem en de tempel, waaronder de ark (?), verwoest. Later zijn stad en tempel weer herbouwd in de tijd van Ezra en Nehémia. Wat stond er in het heilige der heiligen in de tweede tempel?

De ark

Het meest belangrijke voorwerp van de tabernakeldienst was de ark, die in het heilige der heiligen moest worden geplaatst. Het was een kist met een lengte van 125 cm en een breedte en hoogte van 75 cm. De ark was gemaakt van 'sittimhout', een houtsoort waarvan verklaarders denken dat het beter is dan eikenhout. Van binnen en van buiten was het hout overtrokken met zuiver goud. Op de ark rustte een zuiver gouden plaat, het verzoendeksel. Daarop stonden twee gouden engelenfiguren, cherubs, die met hun vleugels elkaar raakten. Starend naar het verzoendeksel staan ze wat gebogen naar elkaar toe. Tenslotte had de ark gouden ringen waardoor de draagbomen waren gestoken om de ark te kunnen dragen.

Gods oordeel

Voor het laatst lezen we van de ark in 2 Kronieken 35:3, waar de Godvrezende koning Josia de ark weer op haar plaats liet zetten. De kanttekenaren menen dat goddeloze koningen de ark uit het heilige

der heiligen hadden weggehaald. In Jeremía 52 lezen we dat het huis des HEEREN, met het huis van de koning en alle andere huizen van Jeruzalem verbrand zijn. Ook vinden we daar een opsomming van alles wat de Chaldeeën of Babyloniërs hebben geroofd van de tempelschat. Als de ark geroofd zou zijn, hadden we deze zeker in dit rijtje gevonden. We moeten dus aannemen dat het meest waarschijnlijk is, dat het 'rijkste' voorwerp is verbrand. De ark als Gods troon van recht en genade was daarmee verdwenen. Nooit kon er meer bloed worden gesprengd op het verzoendeksel door de hogepriester van Israël. Zou er een volk geweest zijn dat weende en treurde? De Heere had gesproken: 'En *aldaar* zal Ik bij u komen, en Ik zal met u spreken van boven het verzoendeksel af, van tussen de twee cherubs...!' (Exodus 25:22).

Een lege plaats

Voor de tweede tempel is nooit meer een ark gemaakt. Volgens de Talmoed - een verzameling joodse overleveringen - stond in het heilige der heiligen alleen nog een steen. Sommige uitleggers veronderstellen dat op deze 'Steen' gedoeld wordt in Zacharia 3:9. In de apocriefe boeken (die onze Statenvertalers in de Bijbel hadden opgenomen met een andere letter en een voorafgaande waarschuwing) lezen we in 2 Makkabeeën 2:4-8 een wonderlijk verhaal over Jeremía die de ark op de berg Nebo zou hebben gebracht.

Ook vandaag de dag zijn er nog mensen die op zoek zijn naar de verdwenen (vermoedelijk verbrande) ark. Maar de Heere geve dat wij zouden zoeken naar Hem, van Wie de ark sprak. Met één offerande heeft Christus voor Zijn Vader - op het gouden verzoendeksel van Zijn hogepriesterlijke arbeid - het volmaakte bloed van Zijn offer gebracht.

'Deze dood van de Zoon Gods is de enige en volmaakte offerande en genoegdoening voor de zonden; van oneindige kracht en waardigheid, overvloediglijk genoegzaam tot verzoening van de zonden der ganse wereld' schrijven onze vaders in de Dordtse Leerregels (II,3). Weet u/jij van de toepassing van dat bloed door Gods Geest?

VRAAG?

Heb jij/hebt u ook een vraag? Mogelijke vragen over onderwerpen binnen de doelstelling van 'De Saambinder' kun jij/kunt u mailen naar b.labee@kliksafe.nl of opsturen naar Kerkewijk 115a, 3904 JA VEENENDAAL. Er volgt -zo mogelijk- altijd een reactie.

Echter alleen als de redactie het waardevol acht voor al onze lezers, volgt publicatie in een nummer van 'De Saambinder'. Graag wel wat geduld.

